

Yaratıcı Drama Temelli Etkinliklerin Kültürlerarası Duyarlılık ve Göçmen Algısı Üzerine Etkisi*

Murtaza AYKAÇ¹

Necdet Aykaç²

Makale Bilgisi

DOI: 10.21612/yader.2019.004

Makale Geçmişi

Geliş tarihi 08.11.2018

Kabul 13.12.2018

Anahtar Sözcükler

Yaratıcı drama

Göçmen algısı

Aktif öğretim yöntemleri

Kültürlerarası duyarlılık

Makale Türü

Özgün Makale

Öz

Bu araştırmada drama temelli aktif öğretim yöntemleri ile uygulanan etkinliklerin katılımcıların kültürlerarası duyarlılıkları ve göçmen algıları üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Hem nicel hem de nitel araştırma desenlerinin bir arada kullanıldığı araştırmanın yöntemi karmaştır. Çalışma grubu 23 – 50 yaş arası 21 kadın, dört erkek olmak üzere toplam 25 kişiden oluşmuştur. Araştırmanın verileri, “Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği”, göçle ilgili dokuz sorudan oluşan “Görüşme Formu”, “Göç Algısına İlişkin Yarı Yapılandırılmış Günlük” formu ile toplanmıştır. Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; hem nicel hem de nitel veriler ışığında yaratıcı drama temelli aktif yöntemlere dayalı etkinlik uygulamalarının katılımcılarda kültürlerarası duyarlılığı artırdığı, göçmenlere karşı empati kurmayı sağladığı, katılımcıların göçmenlere karşı önyargılardan kurtularak onlara karşı olumlu algı oluşturmalarında etkili olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar ışığında göçmenlerin kültürel uyumunu sağlamaya dönük eğitimler verilebilir önerisi geliştirilebilir.

* Bu çalışma 29. Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1 Dr. Öğretim Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkiye. E-posta: murtazaaykac@gmail.com
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-7204-0835>

2 Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye. E-posta: necdetaykac@mu.edu.tr
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-8020-713X>

The Effect of Creative Drama Based Activities on Intercultural Sensitivity and Migratory Perception

Article Info

DOI: 10.21612/yader.2019.004

Article History

Received 08.11.2018

Accepted 13.12.2018

Keywords

Creative drama

Immigrant perception

Active teaching methods

Intercultural sensitivity

Article Type

Research paper

Abstract

In this study, it is aimed to reveal the effects of the activities applied with drama-based active teaching methods on intercultural sensitivities and immigrant perceptions of the participants. In this study, a mixed method, which uses both quantitative and qualitative research designs, is used. The study group consisted of a total of 25 people, 21 women and 4 men aged 23 to 50 years. The data of the study were collected through "Intercultural Sensitivity Scale", "Interview Form consisting of nine questions about migration", "Semi-Structured Journal for Migration Perception form. When the results of the research are evaluated in general, in the light of both quantitative and qualitative data, it can be said that effectiveness practices based on creative drama-based active methods increase the intercultural sensitivity among the participants and also the methods are both effective in developing empathy towards immigrants and creating positive perception by getting rid of prejudices against immigrants. In the light of these results, appropriate training programs can be developed to ensure the cultural harmony of migrants.

Giriş

Göç, insanların zorunlu ya da gönüllü olarak bireysel veya kitlesel biçimde kısa süreli ya da sürekli olarak ülke içinde veya dışında, buldukları bölgeyi terk ederek başka bir bölgeye yerleşmeleri olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2016). Göç birçok farklı nedenden kaynaklanabilir. Göçün başlıca nedenleri arasında savaş, etnik, dini mezhepsel çatışmalar, politik baskı, zulüm ya da ekonomi gibi olumsuz yaşam koşulları yer almaktadır. Kişiler yaşamlarını sürdürebilmek ya da daha iyi yaşam koşullarına kavuşmak için göç ederler ya da göç etmek zorunda kalırlar (Güler, 2017). Farklı nedenlerle ülkesini terk etmek zorunda kalan kişilere mülteci statüsü de verilebilmektedir. Mülteci sözcüğü “Ülkesini, evini, özellikle politik, dini, savaş ve kıtlık gibi nedenlerden terk etmeye zorlanan kişi” biçiminde tanımlanır (Akalin, 2013). Bu yönüyle başka ülkelere göç eden insanları bir sorun olarak görmekten çok konuk olarak algılamak gerekir. Kant’a göre misafirlik, her vatandaşın geldiği ülkede düşmanca muamele görmeme hakkıdır. Sığınmacıların düşmanca muamele görmesi veya ölüme terk edilmesi hukuk dışıdır ve kabul edilemez bir durumdur. Kant, insanların karşılıklı ilişkiler ve sorumluluk içerisinde kamu yasalarına uymaya, dostça ilişkiler temelinde insanlar arasında bir dünya vatandaşlığı anayasasının kurulabileceğine vurgu yapar (Bozkurt, 2007). Bu açıdan bakıldığında yaşanan göç hareketliliğini bir kriz ya da sorun olarak görmekten çok insan hakkı çerçevesinde değerlendirerek göçmenler için gerekli koşulların sağlanması ve topluma uyumları için gerekli çabaların gösterilmesi gerekmektedir. Göçmenlerin uyumunda devletlerin önemli rolü bulunmasına karşın göçmenlere karşı, ülkede yaşayan vatandaşların tutumu ve onları algılayış biçimi de oldukça önemlidir.

Uzun yıllar ekonomik nedenlerle göç veren bir ülke olan Türkiye, özellikle 1990’lardan başlayarak komşu ülkeler içinde yaşanan savaşlar ve karışıklıklar nedeni ile göç alan bir ülke konumuna gelmiş ve kapılarını göçmenlere (sığınmacılara) açmak zorunda kalmıştır. Nisan 2011’de Suriye’de başlayan iç savaş sonucu ülkelerinden göç eden Suriyelilerin büyük çoğunluğu Türkiye’ye sığınmak zorunda kalmıştır. Bu nedenle bu göç dalgasından kaynaklı olarak Türkiye en büyük göçmen nüfusa sahip ülke konumuna gelmiştir (İlktürk, 2017). 1961 yılında mültecilerin hukuki durumuna dair Cenevre Sözleşmesi’nin onaylanmasına karşın, Türkiye bu sözleşmeye ‘Coğrafi Kısıtlama’ şartı ile taraf olmuştur. Bu kısıtlamaya göre Avrupa’dan gelen kişilere mülteci statüsü verilmekte, Avrupa dışından gelenlere ise mülteci statüsü verilmemektedir (Biner, 2016). Bu yönüyle Türkiye’de bulunan göçmenlere ne mülteci ne de sığınmacı olarak bir hak verilmekte, göçmenler ‘Geçici Koruma Statüsü’ kapsamında değerlendirilmekte ve dolayısıyla göçmenler için gerekli uyum yasaları ya da koşullar oluşturulmadan ülkede bulunmalarına izin verilmektedir. Bugün Türkiye’de 3,5 milyondan fazla uluslararası ve geçici koruma altında olan sığınmacı, mülteci ve düzensiz göçmen bulunmaktadır. Bu nedenle sığınmacı ve mültecilerin ekonomik politikalar açısından çeşitli olumsuz sonuçlar yarattığı söylenebilir. Zira ekonomik kaynakların yetersizliği, işsizlik oranlarının yüksekliği gibi sorunlar göçmenlere yönelik olumsuz tutumu artırmakta ve ülke vatandaşları tarafından rakip olarak görülmelerine neden olmaktadır. Ön yargıların da etkisi ile birçok sorunun nedeni olarak göçmenler görülmekte ve ötekileştirilmektedirler. Sığınmacı ve mültecilerin ekonomik politikalar açısından çeşitli olumsuz sonuçlar yarattığı bilinmektedir. Özellikle toplulukların kıt ekonomik kaynaklar için rekabet etmesi, sığınmacılara karşı tutumda ve sığınmacıların ötekileştirilmesinde sorunun özünü oluşturmaktadır (Clark, 2008). Ayrıca göçmenlerin sorun olarak görülmesinde yaşam deneyimlerinden ziyade önyargılar, duyular ve medyanın önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Göçmenlere yönelik

olarak toplumda oluşan olumsuz algılar nedeniyle zor şartlar ve koşullar altında yaşayan göçmenlerin topluma uyumu daha da zorlaştırmakta ve toplum tarafından ötekileştirilmektedirler. Kuşkusuz bireylerin göçmenlere karşı tutumlarının altında yatan nedenler arasında farklı kültürden insanlara karşı tutumlarının da payı vardır. Bu yönüyle bireylerin kültürlerarası farklılıkları benimsemeleri ve farklı kültürlerle saygı duymaları ile göçmenlere yönelik de olumlu tutum geliştirmeleri söz konusu olabilir. Zira kültürlerarası duyarlılık, kültürel farklılıklara ve farklı kültürlerden insanların bakış açılarına karşı duyarlı olmayı beraberinde getirir (Bhawuk ve Brislin, 1992; Üstün, 2011). Farklı kültürden insanlarla etkileşimi ifade eden kültürlerarası iletişim ise farklı kültürel özelliklere sahip bireyler arasında gerçekleşen etkileşim sürecine gönderimde bulunur (Coşgun, 2004). Kültürlerarası iletişim yeterliliğinin ise bilişsel (kültürel farkındalık), duyuşsal (kültürlerarası duyarlılık) ve davranışsal (kültürlerarası beceriklilik) olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır ve bu boyutların etkililiği farklı kültürlerden insanların etkili bir iletişim süreci oluşturmasında önemli bir işleve sahiptir (Chen ve Starosta, 2005; Davis, 2005; Akt: Yılmaz ve Göçen, 2013). Bu boyutlar içerisinde yer alan kültürlerarası duyarlılık, kültürlerarası iletişim yeterliliğinin duyuşsal boyutunu oluşturur ve “kültürlerarası farklılıkları anlamada, kabul etmede ve takdir etmede kendi motivasyonunu sağlamak için gerekli olan aktif istek” olarak belirtilir (Bulduk, Tosun ve Ardic, 2011). Bu açıdan bakıldığında göçmenleri yabancılaştırmadan kabul etmede ve farklılıkları anlayışla karşılamada kültürlerarası duyarlılığın önemli bir işleve sahip olduğu söylenebilir.

Göçmenler, göç ettikleri ülkede kendilerini bir yabancı olarak hissedebilmektedir. Çünkü göçmenin iklim, çevre, kültür, dil gibi alışageldiği yaşam çevresi ve koşulları farklılaşır ve bu durumda yabancılaşmanın bir unsuru olarak işlev görür. Göç eden bireyler uyum sürecinde bir taraftan yeni yerdeki yaşam tarzına ve kültüre uyum sağlamaya çalışırken, diğer taraftan da benliğini ve geldiği yerdeki yaşam tarzını ve kültürünü korumaya, yaşatmaya çalışmaktadır. Yaşanılan bu çelişki ve karmaşalar bireyde çeşitli duygusal sorunların oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Kişinin dış dünyasında çok somut olan bu yabancılık durumu onun iç dünyasına da yansımabilmektedir. Bu şekilde kişi kendi iç dünyasına da yabancılaşarak bir şeye ve bir yere ait olamama duygusunu yoğunluklu olarak yaşayabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında göçmenlerin göç ettikleri ülkede yalnızlık duygusu, boşluk, özlem duygusu, değersiz hissetme, köksüzlük, aşağılık duygusu, suçluluk duygusu ve kuşkuculuk gibi birçok sorun yaşamaya kaçınılmaz görünmektedir (Erol ve Ersever, 2014). Gelişmiş ülkelerde göçmenlerin bu sorunları ile baş etmeleri için psikolojik destek yanında, topluma uyumlarının gerçekleşebilmesi ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi yönünde hukuksal/siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel mekanizmaların iyileştirilmeye çalışıldığı görülmektedir (Türker ve Yıldız, 2015). Bu çabaların göçmenlere belirli bir yaşam standardı sağlama ve yabancılaşma duygusunun önüne geçilmesi ile sosyal ve kültürel uyum sağlama açısından önemi kuşku götürmez bir gerçektir. Ancak az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde bu desteğin sağlandığını söylemek oldukça zor görünmektedir. Bu açıdan göçmenlerin gelişmiş ülkelere doğru bir göç etme eğiliminin olduğu söylenebilir. Zira göçmenlerin göç ettikleri ülkeye uyumlarında etkili olan ana unsurların hükümetlerin ve toplumun göçmenlere karşı tutumları ve sağladıkları olanak ve koşullarla doğru orantılı olduğu söylenebilir. Bu açıdan toplumun göçmenlere yönelik algısının göçmenlerin uyum sürecini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemesi kaçınılmaz görünmektedir. Bu yönüyle göçmenlere yönelik toplumdaki algının belirlenerek ön yargılar yoluyla oluşmuş olumsuz algıların olumluya dönüştürülmesi ve kültürlerarası duyarlılığın artırılması önemlidir. Kuşkusuz kültürlerarası duyarlılığın, algı ve tutumların kısa sürede değişmesi oldukça zordur. Buna karşın, drama gibi aktif

öğretim yöntem ve teknikleri, farklı yaşantı ortamları oluşturması nedeniyle yaşanan ve yaşanması olası örnek olaylar üzerinden bireylerin kültürlerarası duyarlılıklarını, göçmenlere yönelik algılarını ve göç olayına bakış açılarını değiştirmek için etkili bir araçtır.

Yaratıcı drama yöntemi ile etkileşimli aktif öğretim yöntemlerinin bütünleştirilmesi çok uyaranlı bir öğrenme-öğretme süreci yaratarak bireylerin öğrenme sürecine etkin olarak katılımını sağlar. Zira etkileşimli aktif öğretim yöntemlerinin yaratıcı drama ile bütünleştirilmesi, öğrenme ortamındaki bireylerin yaratıcılıklarının gelişmesinde, empati geliştirmelerinde, motivasyonlarının ve hayal güçlerinin artmasında önemli bir işleve sahiptir. Ayrıca alan yazın araştırmalarında yaratıcı drama yönteminin bireylerin birbirleri ile etkili iletişim kurmalarında, kendilerini keşfetmelerinde, çağdaş, demokratik hoşgörülü ve duygudaşlık becerisi gelişmiş, insan haklarına ve demokratik değerlere saygılı birey olmalarında oldukça etkili bir rol oynadığı saptanmıştır (Aslan, 1999; Ulubey ve Aykaç, 2016; Ulubey ve Gözütok, 2015). Bu yönüyle yaratıcı drama, kişilerin göçmenlere daha hoşgörülü davranmasına ve onlarla duygudaşlık kurmasına olanak sağlayabilir. Yaratıcı drama aktif yöntemlerden biri olarak yaparak yaşayarak ve içselleştirerek öğrenme olanağı sunar (Özdemir ve Üstündağ, 2007). Yaratıcı dramanın bu yönü, bireylerin göçmenlerin yaşadığı sorunları canlandırmalar içinde yaşamalarına ve o sorunları içselleştirerek onları anlamalarına ve onlarla etkili bir iletişim kurmalarına olanak sağlama konusunda olumlu katkı sağlayabilir. Bu açıdan drama temelli aktif öğretim yöntemleri ile hazırlanan göç atölyelerinin bireylerin göçmenlere karşı duyum ve ön yargılara dayalı olumsuz algılarının ortadan kaldırılmasına, göçmenlere karşı olumlu tutum geliştirebilmelerine ve kültürlerarası duyarlılıklarının artırılmasında katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada drama temelli aktif öğretim yöntemleri ile uygulanan etkinliklerin katılımcıların kültürlerarası duyarlılıkları ve göçmen algıları üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada hem nicel hem de nitel araştırma desenlerinin bir arada kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem, nicel ve nitel araştırma yaklaşımların bir arada yürütüldüğü bir araştırma modeli olarak tanımlanır. İki veri toplama tekniğinin bir arada kullanılması, sorunların daha iyi anlaşılması ve açıklanmasına olanak sağlamaktadır (Clark ve Creswell, 2014). Bu araştırmada gömülü karma desen yöntemi kullanılmıştır. Bu desenin seçilmesinin nedeni, göçmenlere yönelik algıyı etkileyen etmenleri daha iyi açıklayabilmektir. Araştırmada katılımcıların uygulama öncesinde göçmenlere yönelik algısını ve uygulama sonrası bu algıdaki değişimi belirlemek amacıyla Göç Algısına Yönelik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmada ayrıca katılımcıların drama temelli aktif öğretim yöntemlerine dayalı etkinliklerden göç algılarının nasıl etkilendiğini ortaya çıkarmak amacıyla her atölye sonunda katılımcılardan yarı yapılandırılmış günlükleri doldurmaları istenmiştir. Uygulamaların bitiminde ise katılımcılarla yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla görüşme yapılmıştır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Çalışma grubu 23 – 50 yaş arası 21 kadın dört erkek olmak üzere toplam 25 kişiden oluşmuştur. Çalışma grubunun özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Değişken	Ulamlar	N	%
Cinsiyet	Kadın	21	84
	Erkek	4	16
Katılımcıların Meslekleri	Öğretmen	14	56
	Akademisyen	5	20
	Sağlık çalışanı	3	12
	Ev kadını	2	8
	Sekreter	1	4
	Toplam	25	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışmalara 14 öğretmen, 5 akademisyen, 3 sağlık çalışanı, 2 ev kadını ve 1 sekreter katılmıştır. Katılımcıların 23’ü çalışma öncesinde yaratıcı drama yaşantısı olan kişiler olup diğer iki katılımcı çalışma sürecinde yaratıcı drama ile tanışmıştır.

Atölye Uygulama Süreci

Atölye çalışmalarında, yaratıcı drama yöntemi ile aktif öğretim yöntemlerine dayalı etkinlikler göç teması altında bütünleştirilerek planlanmıştır. Atölye üçer saatlik atölyeler şeklinde toplam 12 saat sürmüştür. “Savaşın insanlar üzerindeki etkisini fark eder. Göçün nedenlerini söyler. Göçün insanlar üzerindeki etkisini fark eder. Göç eden insanlarla empati kurar. Göçün yarattığı sorunları söyler ve göçün önlenmesi için çözümler üretir.” kazanımlarından yola çıkılan atölyelerde yaratıcı drama yöntemi ile birlikte vızıltı 66, gösteri, konuşma halkası, donuk imge, tartışma, soru – cevap, balık kılıcı, altı şapkalı düşünme tekniği, doğaçlama, senaryo temelli eğitim, dijital öyküleme, zihin haritası, istasyon ve beyin fırtınası gibi aktif öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Atölye süresince ısınma, canlandırma ve değerlendirme aşamalarında katılımcıların göç edenlerle empati kurarak onları anlayabilmelerine ve göçün insanlar üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik birçok etkinlik düzenlenmiştir. Etkinlikler arasında göçle ilgili seçtikleri bir kavramla ilgili olarak kendi danslarını oluşturmaları, savaşa ilişkin verilen resimden canlandırma oluşturmaları, Guernica tablosunun pazılının tamamlanması, belirlenen simgelerden donuk imge oluşturulması yer almaktadır. Daha sonra katılımcılarla göçle ilgili Sevde Tuğba Okçu’nun “Kayıktaki Çocuk” öyküsünden yola çıkarak doğaçlama hazırlama, savaş ve göçün insanlar üzerindeki etkisine yönelik tablo oluşturma, savaşta bir çocuk olarak Birleşmiş Milletler’e mektup yazma, göç ettikleri yere hangi duyguyu hissediyorlarsa ona gitme ve donuk imge oluşturmalarına yönelik çalışmalar yürütüldü. Çalışmada aktif öğretim yöntemlerine dayalı etkinliklere de geniş ölçüde yer verildi. Bu yöntem ve teknikler arasında yer alan balık kılıcı tekniği ile göçün nedenlerinin belirlenmesi, göçün nedenlerinden birinin seçilerek bu konuda bir canlandırma yapılması, altı şapkalı düşünme ile göç’e karar verilmesi, yapılandırılmış günlük doldurma, ikili çiftlerin göç ve ayrılığı anlatan bir dans hazırlamaları, müzik, ritim ve dans ile ayrılmak, varmak, sığınmak ve yolculuk kavramlarının canlandırılması, katılımcılara mekân adı verilerek göç ettikleri yerde yaşadıkları sorunları canlandırmaları yönergeleri verildi. Mekânlar; mahalle, işyeri, kamp alanı ve eğitim yeri olarak belirlendi. Göçle ilgili kısa film

çekmeleri yönergesi verildi. Göçmenlerin sorunlarının nasıl çözüleceği beyin fırtınası ile tartışıldı. Katılımcılardan göç'e ilişkin olarak istasyon yöntemi kullanılarak şiir, duvar gazetesi, öykü, resim ve afiş hazırlamaları istendi. Bu şekilde katılımcılar yaratıcı drama ve aktif öğretim yöntemleri ile göç'e ilişkin algılarını ve kültürlerarası duyarlılıklarını fark etme olanağı bularak ön yargılarını görme ve göç eden insanların yaşayabileceği ya da yaşadığı durumları anlama olanağı bulmuşlardır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri; “Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği”, “Görüşme Formu”, “Göç Algısına İlişkin Yarı Yapılandırılmış Günlük Formu” ile toplanmıştır. Aşağıda bu ölçme araçlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği: Araştırmada uygulama öncesi ve sonrasında göçmenlere yönelik kültürlerarası duyarlılığı belirlemek amacıyla nicel veri toplama aracı olarak Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilen ve Türkçeye Üstün (2011) tarafından uyarlanan “Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Chen ve Starosta tarafından geliştirilen ölçeğin orijinal formu beşli likert tipi 24 maddelik olarak geliştirilmiş olup; kültürlerarası etkileşime katılım, kültürel farklılıklara saygı duyma, kültürlerarası etkileşimde özgüven, kültürlerarası etkileşimden zevk alma ve kültürlerarası etkileşime özen gösterme olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ancak Üstün (2011) tarafından yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonrasında faktör yük değeri 0.19 bulunan 19. madde ölçekten çıkarılmıştır. 23 maddelik ölçeğin güvenirlik çalışmasında ise Cronbach Alpha katsayısı ile madde toplam puan korelasyonu incelenmiştir. Ölçeğin orijinal formuna ait Cronbach Alpha katsayısı .88 iken Türkçeye uyarlanmış formun alfa katsayısı ise .90 olarak bulunmuştur ve ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısının yüksek olduğu görülmüştür. Bu çalışmada Üstün tarafından Türkçeye uyarlanan 23 maddelik ölçek kullanılmıştır.

Görüşme Formu: Katılımcıların çalışma sonrasında göç'e ilişkin algılarını ve çalışmanın bu algılardaki değişimini belirlemek amacıyla dokuz sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken çalışmanın amaçları doğrultusunda 11 soru hazırlanmış ve bu sorular program geliştirme, ölçme değerlendirme ve Türkçe alanındaki üç uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların değerlendirmesi sonrası yarı yapılandırılmış görüşme formunda iki soru çıkartılarak dokuz sorudan oluşan bir görüşme formu katılımcılarla görüşmede kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorularda katılımcılara göç kavramının onlar için ne ifade ettiği, savaşın insanlar ve toplum üzerindeki etkisi, savaştan dolayı ülkelerine göç eden insanlara karşı algıları, göçmenlerle iletişimde ve onlarla karşılaşmalarında hangi duyguları yaşadıkları, göçmenlerin özellikle çocukların yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerilerinin neler olabileceğine ilişkin sorular sorulmuştur. Çalışmaya katılan katılımcılarla bireysel yapılan görüşme kayıtları önce birkaç defa dikkatli bir şekilde dinlenmiş, sonra yazılı bir şekilde bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Göç Algısına Yönelik Yarı Yapılandırılmış Günlük: Göç Algısına İlişkin Yarı Yapılandırılmış Günlük Formu hazırlanıp uzman görüşleri ışığında geliştirildikten sonra her üç saatlik atölyenin sonrasında katılımcıların çalışmaya ilişkin görüşlerini almak için göç algısına yönelik yarı yapılandırılmış günlük formu doldurtulmuştur. Günlük formunda katılımcıların çalışmaya ilişkin duygu ve düşünceleri, yaşadıkları, savaş ve göç'e ilişkin fark ettikleri duygular, çalışmanın katılımcılarda bıraktığı izlenimler, göç kavramına ile ilgili algılarındaki değişiklikler ve çalışmanın katılımcılara olan katkısı belirlenmeye çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verilerinin analizinde göç algısını belirlemek amacıyla uygulanan kültürlerarası farklılıkları belirlemeye yönelik olarak uygulanan “Kültürlerarası duyarlılık” ölçeğinin sonuçlarının analizi için Kolmogorov-Smirnov testi ve bağımlı gruplar için t testi kullanılmıştır. Görüşmeden elde edilen veriler nitel analiz biçimlerinden biri olan içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla toplanan veriler önce kavramsallaştırılır, daha sonra bu kavramlar mantıklı bir biçimde düzenlenir ve bunlara göre verileri açıklayan durumlar temalaştırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmadan elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılmıştır. 60 sayfadan oluşan veri metinleri birkaç kez satır satır okunmuş ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda kodlar oluşturulmuştur. Analizler sırasında ayrıca sürekli karşılaştırma tekniği de kullanılmıştır. Sürekli karşılaştırma tekniği, araştırmacının yığın halindeki verileri açık ve öz bir şekilde ortaya koymasını sağlamaktadır (Kvale, 1996). Ardından kodlar bir araya getirilerek ortak yönleri bulunmuş, böylece araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Belirlenen temalar altındaki kodlar birbirleriyle ilişkili biçimde açıklanarak yorumlanmış ve araştırmanın amacı doğrultusunda sonuçlar ortaya konmuştur (Maykut ve Morehouse, 1994).

Geçerlik ve Güvenirlik Önlemleri

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi için gerekli geçerlik ve güvenilirlik önlemleri dikkate alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu amaçla, iç geçerliliği sağlamak için veri toplama araçlarının uygulanması aşamasında örneklemdaki katılımcıların her bir soruyu mevcut durumlarını düşünerek samimi bir şekilde cevaplamaları sağlanarak bilgiler toplanmıştır. Dış geçerliliği sağlamak için ise elde edilen bulgular araştırma soruları ile tutarlı olacak biçimde verilmeye çalışılmıştır.

Dış güvenilirliği sağlamak için ise veri analizini yapan araştırmacıların araştırma sürecindeki konumu, verilerin analiz edilmesinde kullanılan kavramsal çerçeve ile birlikte, kod ve temalar tanımlanmış, veri toplama ve analiz yöntemleri ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır. İç güvenilirliği sağlamak için ise araştırmacılar ve üç alan uzmanı analiz adımlarında görev almış ve elde edilen veriler betimsel bir yaklaşımda ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği'nin ön ve son uygulamasından elde edilen puan dağılımlarının normal dağılım özelliği gösterip göstermediği test edilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir. Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına göre ön ve son normal dağılım göstermiştir.

Tablo 2. Ön ve Son Test Puanları Üzerinde Uygulanan Normallik Testi Sonuçları

Testler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	p	İstatistik	df	p
Ön test	.158	25	.109	.949	25	.233
Son test	.112	25	.200*	.960	25	.416

Tablo 2'de verildiği gibi ön test ve son test puan dağılımlarının normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca ön test ve son testten elde edilen puan dağılımlarına ait varyanslar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Levene testi ile belirlenmiştir. Bu test sonucunda (Levene F=0,663; Sig=0,420) her iki puan dağılımı varyansları arasında anlamlı fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Dağılımların normal dağılım göstermesi, varyanslarının eşit olması ve puanların eşit aralıklı

ölçekte sürekli olması nedeniyle puan ortalamaları karşılaştırılmış ve bu nedenle karşılaştırmada bağımlı gruplar için t testi kullanılmıştır.

Bulgular

Katılımcıların göçmen algılarına yönelik tutum ölçeğinden aldıkları ön test son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını gösteren bağımlı gruplar için t testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinden Aldıkları Deney Öncesi ve Deney Sonrası Puanların Karşılaştırılması

Ölçümler	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Öntest	25	76.44	3.38	23	-2.896	.008
Sontest		78.84	4.41			

Tablo 3'teki bulgular, araştırmaya katılan katılımcıların Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği'nden aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanlar arasında anlamlı fark olduğunu göstermektedir ($t = -2.896$, $p < 0.05$). Fark puanlarının aritmetik ortalaması ve toplamları dikkate alındığında, bu farkın son test puanı lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, katılımcılara drama ve aktif öğretim yöntemleri ile verilen eğitimin onların göçmenlere yönelik olarak kültürlerarası farkındalıklarını arttığı söylenebilir.

Göç kavramı üzerine katılımcıların görüşlerin belirlenmesi amacıyla yapılan görüşme ve yarı yapılandırılmış günlüklerden ulaşılan veriler içerik analizi ile elde edilen tema ve kodlar biçimine dönüştürülerek aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Tablolarda verilen verilerde katılımcılar bir konu ve kavramla ilgili olarak birden fazla kez görüş belirttikleri için yüzdelik değerleri %100'ün üzerinde değerlere ulaşmıştır. Ayrıca katılımcıların göç ve göçe ilişkin kavramlara ilişkin algılarındaki değişimi belirlemek için uygulama öncesi ve sonrasında görüşleri alınarak uygulama sonrasındaki görüş farklılıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların göç kavramı hakkındaki algılarına ilişkin görüşlerinden elde edilen veriler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Katılımcıların Göç Kavramı Hakkındaki Algılarına İlişkin Görüşleri

Kodlar		Uygulama Öncesi	Uygulama Sonrası
		f	f
1	Yer Değişikliği	6	17
2	Siyasal Nedenler	3	17
3	Zorunluluk	3	13
4	Umuda Yolculuk	3	12
5	Yaşadığı yerden ayrılma	3	11
6	Savaş	5	10
7	Bilinmeyen yere yolculuk	4	8
8	Zulüm	2	6
9	Yeni arayışlar içine girme	2	6
10	Uzaklaşmak	3	4

11	Mağduriyet	2	4
12	Kaçma	3	4
13	Özlem	3	4
14	Gözyaşı	3	4
15	Daha iyi imkân arama çabası	3	4
16	Çaresizlik	3	3
17	Her şeyi arkada bırakma	2	3
18	Kayıp	2	3
19	Travma	2	3

Tablo 4'e göre, göç kavramı algısına ilişkin olarak yer değişikliği ifadesini kullanan katılımcıların oranı uygulama öncesinde düşük olmasına rağmen (f:6) uygulama sonrasında katılımcıların neredeyse yarısından fazlasının (f:17) göç kavramı algısını yer değişikliği olarak tanımladıkları görülmektedir. Yine benzer şekilde göç kavramını uygulama öncesinde katılımcılardan sadece üçü (f:3) siyasal nedenler olarak ifade ederken uygulama sonrasında on yedisinin (f:17) bu algıyı ön plana çıkartarak tanımlama yaptıkları görülmektedir. Ayrıca uygulama öncesinde katılımcıların az bir bölümünün (f:3) göç kavramını zorunluluk olarak açıklarken uygulama sonrasında büyük bölümünün (f:12) zorunluluk olarak tanımladıkları görülmektedir. Göç kavramını uygulama öncesinde katılımcıların sadece üçü (f:3) umuda yolculuk olarak ifade ederken uygulama sonrasında on ikisi (f:12) bu şekilde betimlemiş; yaşadığı yerden ayrılma uygulama öncesinde katılımcıların sadece üçü tarafından söylenirken (f:3) uygulama sonrasında on biri tarafından (f:11) söylenmiş; göç algısını savaş olarak uygulama öncesinde katılımcıların sadece beşi (f:5) ifade ederken uygulama sonrasında onu (f:10) bilinmeyen yere yolculuk ifadesini uygulama öncesinde katılımcıların sadece dördü (f:4) kullanırken uygulama sonrasında sekizi (f:8) kullanmış; göç algısını zulüm olarak uygulama öncesinde iki (f:2) kişi betimlerken uygulama sonrasında ise altı (f:6) kişi betimlemiş; göçü uygulama öncesinde iki (f:2) kişi yeni arayışlar içerisine girme olarak ifade ederken uygulama sonrasında altı kişinin (f:6) dile getirdiği görülmektedir. Katılımcıların görüşlerine ilişkin birkaç örneğe aşağıda yer verilmiştir:

“K. 9: Göç kavramı, savaş, doğal afetler, sağlık, siyasal sebepler ve daha iyi bir yaşam için insanların yer değiştirmeleri, istekleri ve istem dışı olarak bir yerden başka bir yere zorunlu olarak gitmeleridir.”

“K.15: Siyasal, toplumsal vb. sebepler ile bireylerin yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kaldığı huzursuz edici bir durumdur.”

Savaşın İnsanlar Üzerindeki Etkilerine ilişkin katılımcı görüşleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Savaşın İnsanlar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kodlar		Uygulama Öncesi	Uygulama Sonrası
		f	f
1	Psikolojik çöküntü	5	17
2	Derin ve yıkıcı yaralar açar	6	15
3	Sosyal sorunlar	5	12
4	Acı	5	12
5	Baskı	6	12

6	Ekonomik sorunlar	3	10
7	Kayıp	2	10
8	Travmatik Durumlar	5	8
9	Gelecek kaygısı	3	7
10	Korku	5	6
11	Zulüm	2	6
12	Ölüm korkusu	3	4
13	Sevdiklerini Kaybetme	3	4

Tablo 5’te görüldüğü gibi katılımcılar, savaşın insanlar üzerindeki etkisine ilişkin olarak uygulama öncesinde psikolojik çöküntü, acı ve sosyal sorunları (f:5) vurgulamışlardır. Bazı katılımcılar ise baskı, derin ve yıkıcı yaralar açar (f:6) olarak ifade ederlerken bu görüşlerin uygulama sonrasında daha çok katılımcı tarafından vurgulandığı görülmektedir. Uygulama sonrasında katılımcılar savaşın insanlar üzerindeki etkisine ilişkin olarak psikolojik çöküntü yarattığı (f:17), derin ve yıkıcı yaralar açtığı (f:15), sosyal sorun, acı ve baskı (f:12) olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar savaşın insanlar üzerindeki etkisini betimlerken savaşın ekonomik sorunlar (f:10), kayıp (f:10), travmatik durumlar (f:8), gelecek kaygısı (f:7), sevdiklerini kaybetme (f:4) gibi duygular da yaşattığını belirtmişlerdir. Savaşın insanlar üzerindeki etkisine ilişkin katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K7: “Göç ve savaşlar insanlarda yaşanan kayıplar travmatik durumlar yaratabilir. Ancak kimi açılarından da umuda yolculuk olabilir”.

K.11: “Savaşın insanlar üzerinde psikolojik, fizyolojik ve sosyolojik telafisi mümkün olmayan yıkımlara neden olan olumsuz bir durumdur”.

K.22:” Göç yaşanan süreçler açısından insanlar üzerinde psikolojik sorunlar, acı, derin ve yıkıcı yaraların açıldığı insanlık dışı durumların yaşandığı süreçlerdir”.

Katılımcıların “Savaş sırasında insanlar göç etmeli mi?” sorusuna ilişkin görüşlerinden elde edilen veriler Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Katılımcıların “Savaş Sırasında İnsanlar Göç Etmeli mi?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Kodlar		Uygulama Öncesi	Uygulama Sonrası
		f	f
1	Ülkesini terk etmemeli	13	20
2	Mücadele edilmeli	7	13
3	Kadın, çocuklar, yaşlılar vb. göç etmeli	5	13
4	Can güvenlikleri için terk edilmeli	4	5

Tablo 6’ya göre, katılımcıların savaş sırasında göç etme durumuna ilişkin görüşleri 4 noktada toplanmıştır. Katılımcılar göç etme ile ilgili görüşlerini uygulama öncesinde (f:13) ülkesini terk etmemeli olarak ifade ederken; bu görüşlerin uygulama sonrasında daha çok katılımcı tarafından vurgulandığı (f:20) görülmektedir. Uygulama öncesinde mücadele edilmeli (f:7) olarak düşüncelerini ifade eden katılımcıların oranının uygulama sonrasında önemli oranda (f:13) arttığı görülmektedir. Katılımcıların az bir bölümü uygulama öncesinde kadın, çocuklar, yaşlıların vb. göç etmesi (f:5) gerektiğini söylerken, uygulama sonrasında katılımcıların önemli bir bölümünün (f:13) bu görüşü

taşıdığı söylenebilir. Savaş sırasında insanların can güvenlikleri için göç edilmeli diyen katılımcıların oranı uygulama öncesinde oldukça az (f:4) iken bu oranın uygulama sonrasında çok az değiştiği (f:5) görülmektedir. Katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K.17: “Ülkesinin bağımsızlığı için mücadele edebilecek durumdakiler mutlaka sonuna kadar mücadele etmeli. Ülkesini terk etmemeliler. Ama çocuklar, yaşlılar, engelliler vb. başka ülkelerce korunmalı”.

K.24: “İnsanlar zor durumda oldukları için göç etmek zorunda kalıyorlar. Her şey hayatta kalmak için yaşıyor”.

Katılımcıların savaştan dolayı ülkelerine göç eden insanlara yönelik algılarına ilişkin görüşlerinden elde edilen veriler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Savaştan Dolayı Göç Eden İnsanlara Yönelik Katılımcı Algılarına İlişkin Görüşler

Kodlar		Uygulama Öncesi	Uygulama Sonrası
		f	f
1	Üzüntü	10	14
2	Empati	3	13
3	Anlamaya çalışma	5	12
4	Yardımcı olma	5	11
5	Olumsuz	9	10
6	Acıma	11	9
7	Kızgınlık	13	9
8	Yadırgama	12	7

Tablo 7’ye göre katılımcıların savaştan dolayı ülkelerine göç eden insanlara yönelik algılarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcıların uygulama öncesinde daha çok kızgınlık (f:13), yadırgama (f:12), üzüntü (f:10), acıma (f:11) gibi göçmenlere yönelik olumsuz algı belirten ifadeler kullandıkları görülürken empati (f:3), yardımcı olma (f:5), anlamaya çalışma (f:5) gibi olumlu duygu ve algılarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Uygulama sonrasında ise tam tersi bir tablo ortaya çıkarak katılımcıların empati (f:13), anlamaya çalışma (f:12), yardımcı olma (f:11), gibi kavramlara ağırlık verdikleri ve kızgınlık, yadırgama, acıma duygularını daha az ifade ettikleri görülmektedir. Bu bulgular nicel verilerle benzerlik göstererek yaratıcı drama ve aktif öğretim yöntemleri ile uygulanan etkinliklerin nitel verilere göre de katılımcıların göçmen algısını olumlu yönde geliştirdiği söylenebilir. Savaştan göç eden insanlara karşı katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K.12: “Savaşabilecek durumdaki insanların gelmesini yadırgıyorum. Ama özel durumu olanlara yardımcı olmamız gerektiğini düşünüyorum. Onları anlamaya ve yardım etmeye çalışıyorum. Misafirperver bir ülke olarak başımızın üstünde taşıyoruz.”

K.22: “Üzüliyorum. Vatanlarından, aile ve sevdiklerinden ayrı olmaları ve güç yaşam koşulları beni derinden etkiliyor ve onların yerine kendimi koyuyorum. Onlar ile iletişim kurmaya çalışıyorum. Bir gün onların durumuna düşmemek için farkındalığımızı arttırarak gerekli mücadeleyi verme düşüncesindeyim.”

K. 25: “Çok üzücü bir durum olarak hissediyorum. Her şeylerini geride bırakıp sadece canlarını alıp gelmeleri ve son derece kötü koşullarda yaşamaya çalışmaları içler açısı olarak görünüyor. Bu durumu suistimal ederek yerli halkı rahatsız edenlerin durumu bizleri üzüyor.”

Katılımcıların göçmenler ile karşılaştıklarında gerçekleştirdikleri iletişim süreçlerine yönelik görüşlerine ilişkin veriler Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. *Katılımcıların Göçmenler ile Karşılaştıklarındaki İletişim Süreçlerine İlişkin Görüşleri*

Kodlar		Uygulama Öncesi	Uygulama Sonrası
		f	f
1	Onları anlamaya çalışıyorum.	4	10
2	Yardım etmeye çalışıyorum.	3	9
3	Hiç iletişim süreci olmadı	8	8
4	İyi davranmaya çalışıyorum	3	7
5	Birkaç defa iletişim kurdum	6	6
6	Bir kez iletişim kurdum	4	4
7	İletişim kurmamaya çalışıyorum	5	3
8	Önyargılar var	4	3

Tablo 8’e göre, katılımcıların göçmenler ile karşılaştıkları zaman gerçekleştirdikleri iletişim süreçlerine ilişkin açıklamaları incelendiğinde, görüşlerin sekiz farklı başlıkta toplandığı görülmektedir. Katılımcıların çok azının göçmenler ile ilgili iletişim süreçlerine ilişkin olarak uygulama öncesinde olumlu ifadeler kullandıkları görülmektedir. Görüşler incelendiğinde katılımcılar onları anlamaya çalışma (f:4), onlara yardım etmeye çalışma (f:3), onlara iyi davranmaya çalışma (f:3), onlarla iletişim kurmamaya çalışma (f:5) ve onlara karşı ön yargıları olduğunu (f:4) ifade etmişlerdir. Uygulama sonrasında ise ön yargıları olan katılımcı sayısının az da olsa azaldığı söylenebilir. İletişim kurmamaya çalışıyorum diyen katılımcı sayısının da azaldığı (f:3) görülmektedir. Ayrıca tabloda görüleceği gibi uygulama sonrasında göçmenlere ilişkin iletişim kurma konusunda olumlu bir algının oluştuğu söylenebilir. Buna göre katılımcıların onları anlamaya çalışıyorum (f:10), onlara yardım etmeye çalışıyorum (f:9) ve onlara iyi davranmaya çalışıyorum (f:7) şeklinde görüş belirten katılımcı sayısının arttığı görülmektedir.

Katılımcıların göçmenlerle iletişim kurma konusundaki görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K1 “Bu çalışmaya katıldıktan sonra artık göçmenlere karşı daha fazla hoşgörü ve onları anlamaya çalışacağımı düşünüyorum. Olaylara ve durumlara geniş bir bakış açısı ile bakmayı ve çok yönlü düşünmemi sağladı.”

K.7 “Evet iletişim süreci oluyor. Çünkü öğrencilerim var. Diğer öğrencilerime gösterdiğim ilgiden daha fazla ilgi ve özen göstermek zorunda kalıyorum”

K. 8 “Birkaç defa konuştum. Onlara karşı önyargılarım vardı ancak kadın olmanın zorluğuna bir kez daha şahit oldum.”

Katılımcıların çocukların savaş ve göçten etkilenme durumlarına ilişkin görüşlerinden elde edilen veriler Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. *Çocukların Savaş ve Göçten Etkilenme Durumlarına İlişkin Görüşler*

Kodlar		Uygulama Öncesi		Uygulama Sonrası	
		f	f	f	f
1	Olumsuz etkileniyorlar	13		15	
2	Psikolojik sorunlar	8		10	
3	Eğitim problemleri yaşıyorlar	7		10	
4	Travma yaşıyorlar	5		10	
5	Ötekileşme	3		9	
6	Korku	7		7	

Tablo 9'a göre uygulamaya katılan katılımcıların çocukların savaş ve göçten olumsuz etkilenme durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; uygulama öncesinde katılımcıların önemli bir kısmının çocuklar olumsuz etkileniyorlar (f:13) şeklindeki ifadesinin uygulama sonrasında biraz daha arttığı (f:15) görülmüştür. Uygulama öncesinde katılımcılardan bazılarının (f:8) çocukların savaş ve göçten etkilenme durumlarının psikolojik sorunlar yarattığı yönünde görüş belirttiği görülürken, uygulama sonrasında bu oranda da (f:10) artış olduğu görülmektedir. Uygulama öncesinde ve sonrasında çocukların korku yaşadığını belirten katılımcıların oranı (f:7) değişmezken, çocukların ötekileştirme yaşadıklarını belirten katılımcıların oranı uygulama öncesine göre 3 kat (f:9) artmıştır. Çocukların travma yaşadığını belirtenlerin oranında da uygulama sonrasında iki kat oranında artış olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre katılımcıların uygulama sonrasında savaş ve göçün çocuklar üzerinde olumsuz etkileri olduğunu ve bu etkilerin daha çok psikolojik sorunlar, travma, ötekileştirme ve korku durumlarını yaşadıkları şeklinde belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K. 18: "Savaştan ve göçten olumsuz anlamda etkilenen kişilerin en çok da çocukların olduğunu düşünüyorum."

K. 20: "Çocuklar bu süreçten en olumsuz etkilenen bireylerdir. Ekonomik problemleri olan ailelerin çocuklarının durumları çok kötü ve tabii ki bu süreç psikolojik anlamda en fazla onları etkiliyor."

K. 23: "Eğitim problemlerini yoğun olarak yaşıyorlar. Çocukların çoğu dışlanmışlık yaşıyorlar. Açlık, yokluk, korku ve dil sorunu en büyük sorunları olarak görünüyor. Bunların hepsi de travmaya neden olabiliyor."

Katılımcıların göçmenlerin yaşadığı sorunlara ilişkin görüşleri Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. *Katılımcıların Göçmenlerin Yaşadığı Sorunlara İlişkin Görüşleri*

Kodlar		Uygulama Öncesi	Uygulama Sonrası
		f	f
1	İletişim sorunları	11	18
2	Kendini kabul ettirme	9	16
3	Açlık	7	14
4	Uyum sorunu	3	14
5	Güvenlik	7	14
6	İşsizlik	5	11

7	Eğitim sorunu	5	11
8	Barınma	11	9
9	Kültürel çatışma	5	9
10	Vatanlarından uzak kalmaları	3	8

Tablo 10'a göre, katılımcıların göçmenlerin yaşadığı sorunlara ilişkin görüşlerinin uygulama öncesi ile benzerlik taşımasına karşın bu konuda görüş belirten katılımcı sayısının arttığı görülmektedir. Katılımcılar uygulama sonrasında göçmenlerin yaşadığı sorunların daha çok iletişim sorunları (f:18), kendini kabul ettirme (f:16), açlık, uyum sorunu ve güvenlik sorunları (f:14) olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar göçmenlerin işsizlik ve eğitim sorunu (f:11), kültürel çatışma (f:9) ve vatanlarından uzak kalma (f:8) gibi sorunları yaşadıklarını da belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazılarının görüşleri şunlardır:

K.9 "Barınma, işsizlik, kendilerini kabul ettirme, göç ettikleri ülkeye uyum ve güvenlik sorunları yaşıyorlar."

K.17 "En önemli sorunlarından birisi sağlıklı iletişim kuramamalarıdır. Bunun dışında ekonomik, psikolojik sorunlar, ağır işlerde düşük ücretle çalıştırılarak şiddete maruz kalmaları ve topraklarından, vatanlarından uzak kalmaları söylenebilir."

Katılımcıların göçmenlerin yaşadığı sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri ise Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Katılımcıların Göçmenlerin Yaşadığı Sorunlara Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri

Kodlar		Uygulama Öncesi	Uygulama Sonrası
		f	f
1	Barış ortamı	10	14
2	Uyum programları	9	13
3	Empati kurma	3	12
4	Eğitim	6	10
5	Psikolojik destek	5	10
6	Çözülmez	9	7

Tablo 11'e göre drama temelli aktif öğretim yöntemlerine dayalı göç atölyesine sonucunda göçmenlerin yaşadığı sorunlara ilişkin olarak uygulama öncesine göre uygulama sonrasında daha çok sayıda katılımcının çözüm önerisi olarak barış ortamı oluşturulması (f:14), göçmenlere yönelik uyum programları hazırlanması (f:13), eğitim ve psikolojik destek sağlanması (f:10) şeklinde görüşlerini ifade ettiği görülmektedir. Uygulama öncesinde var olan sorunlar çözülmez (f:9) diyen katılımcıların oranı uygulama sonrasında (f:7) düşmüştür. Bu bulgulara göre katılımcıların uygulama öncesine göre uygulama sonrasında göçmenlerin sorunlarına karşı daha duyarlı hale gelerek onlarla empati kurdukları ve sorunların çözülmesi yönünde öneriler sundukları söylenebilir. Katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K.4 "Yaşadıkları yerde uyum ve kaynaştırma konusunda eğitimler verilebilir."

K.8 "Temel ihtiyaçları karşılanabilir. Ülkede düzen kurmalarına yardım edilebilir. Uyum problemleri ve savaş sonrası yaşadıkları travmalar için de psikolojik destek verilebilir."

K. 10 "Devlet, kendi halkına ve göçmenlere eşit davrandığı, kuralları net belirlediği, değişik imtiyazlar tanımadığı sürece sorunların çözüleceğini düşünüyorum."

K.18 "Yerinde ve doğru gözlemlere dayanarak sorunlara çözüm odaklı yaklaşmak. Onlara burada kalabilecekleri fakat ülke kanun ve kurallarına uyararak vatandaşları rahatsız etmemeleri gerekir. Ayrıca ekonomi sürecine dâhil ederek ülke çıkarları gözetilerek iki taraf içinde tatmin edici çalışmalar yapılabilir."

Katılımcıların atölye sonunda doldurdıkları günlüklerde görüşme bulgularında olduğu gibi nicel verileri destekler nitelikte bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgulara göre katılımcılar savaş ve göçe ilişkin olarak göç alan ülkelerde göçmenlere karşı antipati oluştuğunu, göçün insanların hayatını altüst eden bir olgu olduğunu belirtmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları şunlardır:

K:3. "Savaş insanlar üzerinde çok kötü etkiler bırakıyor. Göç alan ülkelerdeki insanlarda diğer insanlara karşı antipati oluşuyor."

K.8. "Savaş toplumları zedeleyen yok eden her alanda insani duyguları zedeleyen bir durumdur".

Katılımcılar çalışma sonunda doldurdıkları günlüklerde çalışma süresince yaşadıkları duygu ve düşüncelerle ilgili olarak büyük çoğunluğunun empatik ifadeler kullandığı göçmenleri anlama ve kendi tutumlarını sorgulama anlamında bir süreç yaşadıkları yönünde görüş belirttikleri görülmüştür. Bu ifadelerden bazıları şunlardır;

K.9. "Olaylara geniş açıdan bakmam gerektiğini ayrıca çalışarak, emek vererek çözülemeyecek sorun olmadığını fark ettim."

K.2. "Çaresizliğin, korkunun, kimsesizliğin, vatansızlığın, açlığın, umudun olmadığı zamanlar ne yaparım nasıl davranırım düşüncelerini yoğun olarak yaşadım."

Katılımcıların ayrıca göçe ilişkin olarak düzenlenen atölyeler sonunda doldurdıkları günlükte, göç edenlerin yaşam koşullarını fark etme yanında kendi ön yargılarını da sorgulama olanağı buldukları görülmektedir. Katılımcı ifadelerinden bazıları şunlardır:

K.5. "Savaştan göç eden insanların iç dünyalarında neler ile mücadele ettiklerini hissettirdi".

K. 8. "göç her zaman savaşın getirdikleri nedeniyle olmaz. Bazen de toplumsal yetersizlikler ve yaşam koşullarının olumsuzluğu göçe neden olabilir".

K.16. Göç sevgisiz bir ortamın ortaya çıkmasına neden oluyor. Herkes acı çekiyor "

K.22." Göç edenlerin neden göç ettiğine dair önyargılı olmam gerektiğini fark ettim".

Katılımcıların göç atölyeleri süresince doldurdıkları günlüklerde göçmenlere karşı bakış açılarının değiştiği, onlara karşı daha duyarlı oldukları ve tutumlarında önemli değişikliklerin olduğu yönünde de görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu görüşlere ilişkin katılımcı ifadelerinden bazıları şunlardır:

K.7. "Göç ve göç edenlere karşı bakış açım değişti. Daha ılımlı bir bakış açım oluştu."

K.9. "Göç'e yönelik olumlu bir farkındalık sağladı."

K.14." Özellikle çocukların savaşta neler yaşadığını fark ettim."

K.17. "Göç hakkında ise bildiğimiz ama görmezden geldiğimiz noktaları tekrar hatırlamamızı sağladı."

K.20" Göç etmiş insanlara karşı daha duyarlı daha anlayışlı yaklaşılmaya çalışmam gerektiğini hissettirdi."

Katılımcılar atölyeler sonunda kendilerinde göçe ilişkin olarak; göçmenlere karşı daha dikkatli olunması gerektiğini, daha çok empati kurmaları gerektiğini, göç ve savaşa çok yönlü bakış açısı kazandıklarını, göç ve savaşın gerçekleri ile yüzleşme fırsatı bulduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazılarının görüşleri şunlardır:

K.3. “Göçmenlere karşı daha dikkatli olunmalı, sevgi, saygı ve hoşgörü geliştirilmeli.”

K.11. “Daha çok empati yapmam gerektiğini düşünmeye başladım.”

K.16. “Göçmenlere ve savaştan kaçanlara daha dikkatli davranmalıyım ve onları incitmemeliyim.”

K.22. “Göçün ve savaşın gerçekleri ile yüzleşme fırsatı yakaladım.”

K.23. “Savaş ve göç olaylarına çok yönlü bakış açısı kazandırdı.”

K.24. “İnsan her yerde insan olduğu için muamele görmesi gerektiğini anladım.”

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda, uygulama sürecine katılan katılımcıların kültürlerarası duyarlılık düzeylerine ilişkin deney öncesi ve deney sonrası puanları arasında anlamlı fark olduğu ve bu farkın son test lehine olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre drama ve aktif öğretim yöntemleri ile verilen eğitimin katılımcıları farklı kültürlerden gelen kişilere karşı duyarlılık düzeylerini artırma ve farklı kültürden gelen göçmenlere karşı olumlu tutum geliştirme, onları yabancılaştırmadan kabul etme, benimseme ve iletişim kurma yönünde motive ettiği söylenebilir. Araştırma süresince her atölye sonunda tutulan günlüklerden ve yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen sonuçlar da bu sonuçları desteklemektedir.

Nitel ölçme aracından elde edilen sonuçlar da nicel verilerle paralellik arz etmekte, katılımcıların drama temelli aktif öğretim yöntemleri ile verilen göç atölyesi sonucunda göçmenlere karşı tutum ve algılarında olumlu bir değişimin olduğu ifade edilebilir. Katılımcılarla yapılan görüşmede, göç kavramına ilişkin algıları sorulduğunda katılımcıların genel çoğunluğunun göç kavramını daha çok siyasal nedenlerle ilişkilendirdikleri, göçün zorunluluktan olduğu, umuda yolculuk olduğu, yaşadığı yerden ayrılmak, savaş ve bilinmeyene yolculuk olarak algıladıkları görülmüştür. Katılımcıların bir kısmının ise göç kavramını kayıp, travma, çaresizlik, gözyaşı, mağduriyet gibi olumsuz kavramlarla birlikte algıladıkları görülmektedir. Savaşlardan dolayı göçün yoğun olarak yaşandığını fark eden katılımcılar, savaşın insanlar üzerindeki etkisi olarak insanlar üzerinde psikolojik çöküntü, yıkıcı yaralar açma, acı, baskı, ekonomik sorunlar, kayıp ve travmatik durumlara yol açtığı şeklinde görüş belirtmişlerdir. Ancak katılımcıların çoğunluğu, kadın, çocuk ve yaşlılar dışında savaş durumunda insanların göç etmekten ziyade kendi toprakları ve ülkesi için mücadele etmesi gerektiğini belirtmiştir. Savaştan dolayı çok sayıda Suriyeli göçmenin Türkiye’ye göç etmesinin bu sonuç üzerine olumsuz yansıdığı söylenebilir.

Araştırmada ortaya çıkan önemli sonuçlardan biri, uygulama öncesinde katılımcıların savaştan dolayı ülkelerine göç eden insanlara yönelik algılarına ilişkin görüşlerini daha çok kızgınlık, yadırgama, üzüntü ve acıma gibi olumsuz ifadelerle betimledikleri görülürken uygulama sonrasında empati, yardımcı olma, anlamaya çalışma gibi olumlu duygu ve algıları yoğun olarak ifade ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlar üzerine nicel verilerde olduğu gibi yaratıcı drama ve aktif öğretim yöntemleri ile uygulanan etkinliklerin nitel verilere göre de göçmen algısını olumlu yönde etkilediği

söylenbilir. Alanla ilgili yapılan farklı araştırmalarda da bu sonucu destekler nitelikte bulgulara ulaşılmıştır. Suriyeli göçmenlere yönelik algıya yönelik olarak yapılan Avrupa Birliği araştırmasında katılımcıların çoğunluğunun Suriyeliler ve diğer sığınmacı göçmenlere yönelik algısının olumsuz yönde şekillendiği saptanmıştır. Bu araştırmada Suriyeliler, iş ve yaşam alanlarının güvenilirliğini tehdit eden unsurlar olarak nitelendirilmiş, suç potansiyelleri üzerinde durulmuştur (PS:Evrope, 2017). Araştırma sonuçlarında da görülebileceği gibi Suriyelilerle ilgili yanlış ve hatta yalan bilgilerin toplumun gündemine sürekli sunulması, insanların hem yanlış bilgi sahibi olmalarına neden olmakta hem de şiddet ve zulümden kaçarak ülkemize sığınan masum insanlara karşı nefret duygusunun oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır (Taştan, Haklı ve Osmanoğlu, 2017).

Araştırma sonuçlarında göçmenlere ilişkin olumsuz algı sürecinin izlerini görmek mümkün olabilmektedir. Nitekim katılımcıların göçmenlerle ilgili iletişim süreçlerine ilişkin olarak uygulama öncesinde çok azının olumlu ifadeler kullandıkları görülmüştür. Katılımcılar olumlu ifadelerinde genellikle onları anlamaya çalıştıklarını, yardım etmeye çalıştıklarını, iyi davranmaya çalıştıklarını belirtirlerken olumsuz ifadelerinde ise iletişim kurmamaya çalıştıklarını ve göçmenlere karşı önyargılarının olduğunu belirtmişlerdir. Alan yazında yapılan farklı araştırmalarda da göçmenlere yönelik olumsuz bir algının mevcut olduğu görülmektedir. Birdal'a (2016) göre toplumda Suriyeli sığınmacılara karşı birçok yanlış algı bulunmaktadır. Türkiye'de özellikle Suriyeli göçmenlerin gelmesi ile birlikte toplumda insanların işini kaybetme, sokakların daha az güvenli olduğu, Suriyeli çocukların sokaklarda dilencilik yapmasından rahatsızlık duydukları, yanlış ve eksik duygudan kaynaklı olarak kültürel uyumsuzluk kaygıları taşıdığı tespit edilmiştir.

Drama temelli etkinliklerin uygulanması sonrasında ise kısmen de olsa ön yargıları olan katılımcı sayısının ve iletişim kurmamaya çalışıyorum diyen katılımcı sayısının azaldığı görülmüştür. Bu yönüyle katılımcılarda uygulama sonrasında göçmenlere ilişkin iletişim kurma konusunda olumlu bir algının oluştuğu ve göçmenlere karşı olumlu algının arttığı söylenebilir. Bu sonuçlara göre yaratıcı drama ve aktif öğretim yöntemlerine dayalı bir uygulama sürecinin göçmenlerin yaşadıkları duyguları ve sıkıntıları anlama, onlarla empati kurma anlamında önemli bir işlev görerek göçmenlere karşı önyargıların kısmen de olsa kırıldığı söylenebilir. Yaratıcı drama temelli etkinliklerin uygulama sonrasında göçmenlerin yaşadıkları sorunları fark etme konusundaki sorunlara ışık tuttuğu söylenebilir. Uygulama sonrasında katılımcılar göçmenlerin sorunlarının daha çok iletişim, kendini kabul ettirme, açlık, eğitim sorunu, barınma, kültürel çatışma, uyum ve güvenlik konularında oluştuğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Katılımcılar göçmenlerin sorunlarına çözüm anlamında ise barış ortamının yaratılması, uyum programlarının uygulanması, empati kurma, göçmenlere iyi bir eğitim ve psikolojik destek verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların göç atölyeleri süresince doldurdıkları günlüklerden elde edilen sonuçlar da göçmenlere karşı bakış açılarında önemli bir değişim olduğunu ortaya çıkarmıştır. Günlüklerden elde edilen sonuçlara göre katılımcıların göçmenlere karşı olumsuz tutumunun değiştiği, onlara karşı daha duyarlı oldukları, göçmenleri anlama ve kendi tutumlarını sorgulama şeklinde bir süreç yaşadıkları, göçmenlere karşı daha dikkatli olunması gerektiği, göçmenlerle daha çok empati kurmaları gerektiği, göç ve savaşa karşı çok yönlü bir bakış açısı kazandıkları, göç ve savaşın gerçekleri ile yüzleşme fırsatı buldukları ve göçmenler karşı tutumlarında önemli değişikliklerin olduğu yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde hem nicel hem de nitel veriler ışığında yaratıcı drama temelli aktif yöntemlere dayalı etkinlik uygulamalarının katılımcılarda kültürlerarası duyarlılığı artırdığı, katılımcıların göçmenlere karşı empati geliştirmeleri konusunda etkili olduğu, katılımcıların göçmenleri anlamaya çalışmalarını sağladığı, göçmenlere karşı önyargılardan kurtularak onlar hakkında katılımcıların olumlu algı oluşturmalarında etkili olduğu söylenebilir. Rüzgar'ın (2014) yaptığı 6. sınıf sosyal bilgiler dersindeki İpek Yolunda Türkler ünitesinde geçen göç kavramının drama yöntemiyle işlenmesinin öğrenci başarısına etkisinin incelendiği çalışma da bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin son-test puanları incelendiğinde, deney grubu lehine nispeten anlamlı bir farklılığın olduğu, sosyal bilgiler dersindeki göç kavramının drama ile işlenmesinin geleneksel yöntemlere göre öğrenci başarısını arttırdığı, öğrencilerin derse katılımlarını arttırdığı belirlenmiştir. Ayrıca Akkaya'nın (2012) araştırmasında, sosyal bilgiler dersi 7. sınıfta bulunan “Ülkemizde Nüfus” ünitesi içerisinde yer alan göç konusunun drama yöntemiyle öğretiminin öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Deney grubu öğrencileri genel olarak dersin drama yöntemiyle işlenmesinin gerek konunun kalıcılığı gerekse dersin eğlenceli olması gibi üzerlerinde olumlu etkiler bıraktığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

Göçmenlerin kültürel uyumunu sağlamaya dönük olarak uygun eğitimler verilmelidir. Savaşın ve göçün olumsuz etkilerini azaltmak için göçmenlere yönelik psikolojik destek sağlanmalıdır. Medyada göçmenlere yönelik olumsuz algı yaratabilecek haberler yerine olumlu algı oluşturabilecek haberler ve eğitici programlara yer verilmelidir. Göçmenlerin barınma ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması, göçmenlerin yaşadığı sorunları anlama ve onlarla empati kurmaya dönük olarak drama temelli aktif yöntemlere dayalı olarak okullarda ilkokuldan üniversiteye kadar her eğitim seviyesinde öğrencilere çeşitli eğitimler verilmelidir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Akalın, H. (2013). *Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Mülteci Hukuku: Suriye örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Akkaya, M. (2012). *Sosyal bilgilerde göç konusunun drama yöntemiyle öğretiminin akademik başarıya etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aslan, N. (1999). Türkiye 1. Drama liderleri buluşmasına merhaba: Çocuklar, eğitim ve drama. Naci Aslan (Ed.). *Dramaya merhaba. Türkiye 1. Drama liderleri buluşması ve ulusal drama semineri*. Ankara Oluşum Yayınları.
- Bhawuk, D. P. S. and Brislin, R. (1992). “The measurement of intercultural sensitivity using the concepts of individualism and collectivism”. *International Journal of Intercultural Relations*. 16: 413-436.
- Biner, Ö. (2016). *Türkiye’de mültecilik iltica, geçicilik ve yasallık ‘Van uydu şehir örneği’*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Birdal, B. K. (2016). *Türkiye’de sığınmacılara yönelik algı ve yaklaşım*. Hürriyet Ankara Haberleri. WWW. Hürriyet. Com. Tr =9.09.2018 tarihinde indirilmiştir.
- Bozkurt, E. (2007). “Kant’ın ebedi barış üzerine denemesinin günümüze yansımaları”. *Anayasa Yargısı*. Sayı:24.
- Bulduk, S., Tosun, H. ve Ardic, E. (2011). “Türkçe kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin hemşirelik öğrencilerinde ölçümsel özellikleri”. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*, 19(1): 25-31.
- Chen, G. and Starosta, W. J. (2000). “The development and validation of the intercultural sensitivity scale”. *Paper presented at the annual meeting of the national communication association*. Seattle, WA.
- Clark, B. (2008). İki kere yabancı: Kitlesel insan ihracı modern Türkiye’yi ve Yunanistan’ı nasıl biçimlendirdi? İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Clark, V.L.P. ve Creswell, J.W. (2014). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. Ankara: Anı Yayınları
- Coşgun, Ş. (2004). *Kültürlerarası iletişim sürecinde kalıp düşüncelerin ve önyargıların rolü: “Antalya’da yaşayan Güneydoğulular ile Antalya yerlileri arasındaki kalıp düşünceler ve önyargılar”*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Erol, M. ve Ersever, O. G. (2014). Göç krizi ve göç krizine müdahale. *KHO Bilim Dergisi*, 24(1), 47-69.
- Güler, A. E. (2017). *Uluslararası hukuk perspektifinde Türkiye’de göç ve sığınmacı sorunu, Suriyeli sığınmacılar örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). *Cumhuriyet dönemi göç hareketleri: 75 yılda köylerden şehirlere*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İlktürk, S., E. (2017). *Suriyeli göçmenlerin Türkiye ve Avrupa ilişkilerine etkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kocaeli Üniversitesi uluslararası ilişkiler anabilim dalı, Kocaeli.
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An introduction qualitative research interviewing*. London: Sage Publication Ltd.
- Maykut, P. ve Morehouse, R. (1994). *Beginning qualitative research: A philosophic and practical guid*. London: The Falmer Press.
- Özdemir, P. ve Üstündağ, T. (2007). *Fen ve teknoloji alanındaki ünlü bilim adamlarına ilişkin yaratıcı drama eğitim programı*. İlköğretim Online, 6(2), 226-233.
- Rüzgâr, M.A. (2014). *6. Sınıf Sosyal bilgiler dersindeki ipek yolunda Türkler ünitesinde geçen göç kavramının drama yöntemiyle işlenmesinin öğrenci başarısına etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Giresun Üniversitesi, Giresun.
- PS:Evrope (2017). *Bilgiden algıya: Türkiye’deki sığınmacı, göçmen ve mülteci algısı üzerine bir çalışma*. http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-istatistikleri_363_378 sitesinden 8 Eylül 2018 tarihinde indirilmiştir.
- Taştan, C; Haklı, S. Z. ve Osmanoglu, E. (2017). *Suriyeli sığınmacılara dair tehdit algısı: Önyargılar ve gerçekler*. Ankara: Göç ve Güvenliği Araştırma Merkezi (GÖÇMER), Polis Akademisi Yayınları.

- Türker, D., ve Yıldız, A. (2015). *Göçmenlerde sosyo-psikolojik entegrasyon analizi*. B. D. Şeker, İ. (Sirkeci, & M. M. Yüceşahin içinde, göç ve uyum (s. 27-38). London: Transnational Press London.
- Ulubey, Ö. ve Aykaç, M. (2016). Effects of human rights education using the creative drama method on the attitudes of pre-service teachers. *Anthropologist*, 23(1,2), 267-279.
- Ulubey O, Gözütok D. (2015). Future citizenship, democracy and human rights education with creative drama and other interactive teaching methods. *Education and Science*, 40(182), 87-108.
- Üstün, E. (2011). *Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezcilik düzeylerini etkileyen etmenler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimsek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F. ve Göçen, S. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık hakkındaki görüşlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(15), 373-392.

EK I: Ders Planı Örneği

Tarih: 06. 01. 2018

Konu: Savaş ve Göç

Mekân: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Drama Salonu

Katılımcılar: 14 öğretmen, 5 akademisyen, 3 sağlık çalışanı, 2 ev kadını ve 1 sekreter (25 kişi)

Süre: 6 saat

Araç ve Gereç: savaş resimleri, A4 kağıdı, kalem. Guernica müziği, Guernica tablosunun pazılları, Sevde Tuğba Okçu'nun "Kayıktaki Çocuk" öyküsü

Yöntem ve Teknikler: Yaratıcı drama (rol oynama, doğaçlama, vızıltı 66, konuşma halkası, büyük grup tartışması, donuk imge)

Kazanım:

1. Savaşın insanlar üzerindeki etkisini fark eder.
2. Göçün insanlar üzerindeki etkisini fark eder.
3. Çocukların savaştan nasıl etkilendiğinin farkına varır.

Süreç

Isınma

1.Etkinlik: Katılımcıların mekânda serbest bir biçimde yürümesi yönergesi verilir. Göz teması kurmaları istenir. Katılımcılar, birbirlerine gülümseyerek merhaba der. Merhaba demeleri (elle dokunarak) söylenir. Göz teması kurma ve tokalaşarak birbirlerine isimlerini söylemeleri yönergesi verilir.

2.Etkinlik: Katılımcılar mekânda müzik eşliğinde yürür. Göçün çağrıştırdığı kavramları ve insanların neden bulunduğu toprakları terk etmesini düşünceleri söylenir. O kavramlardan birini seçmeleri ve o kavrama uygun olarak kendi danslarını etmeleri istenir. Çevrenizdeki kişileri gözlemleyin acaba hangi kavramın donuk imgesini oluşturduklarını tahmin etmeye çalışmalarını yönergesi verilir. Kavramları herkes sırayla söyler.

3.Etkinlik: Grup çember olur. Gruptan bir katılımcı yanındakine avuçlarını uzatarak "göç" diyerek akımı başlatır. Herkes yanındakine hareketle göç demeye devam eder. Gruptan herhangi biri akım sırasında sıra ona geldiğinde "engel diyerek iki yumruğunu bir araya getirebilir. Yanındaki kişi engel derse göç diyen son kişi diğer tarafındaki kişiye geri döner ve akımı "göç" diyerek ters tarafa çevirir. Ancak yanındaki kişide engel derse iki engelin arasında kalan katılımcının iki seçeneği vardır. Ya bir elini ve ayağını işleri doğru uzatarak gruptan karşı taraftaki biri ile göz teması kurup" umut" diye bağırır. Akım göz teması kurduğu kişiye geçer. O kişi akımı yine göç diyerek devam eder. İkinci seçenek ise " özgürlük demesiyle grup kendi içerisinde mutlu hareketlerle yer değiştirir. O kişi tekrar bulunduğu yerden akımı tekrar başlatır.

4.Etkinlik: Sayma yoluyla 6 grup oluşturularak gruplara resimler verilir. Resimleri incelemeleri için altı dakika süre verilir. Grupların, hangi duyguları yaşadıkları ve savaşın insanlar üzerinde nasıl bir etki yaptıklarını tartışma yönergesi verilir (vızıltı 66).

5.Etkinlik: Katılımcılar siyah ve beyaz diye söyleyerek iki gruba ayrılır. Gruplar, Guernica tablosunun pazıllarını birlikte tamamlarlar. Siyah olanların siyah pazılları, beyaz olanların ise beyaz pazılları tamamlamaları istenir. Lider daha sonra her iki gruba kâğıt ve kalem verir. Tabloda gördükleri figürleri yazmaları yönergesi verilir.

6.Etkinlik: Guernica müziği dinlettirilir. Katılımcıların metni dinlerken bacakları bükülmüş ve kafaları önde kapalı şekilde oturmaları söylenir. Lider katılımcılardan metnin belirli bölümlerinde “bomba” kelimesini duyduklarında bedenlerini ölü şekline sokmaları ve tekrar eski haline gelmeleri istenir.

- Yıl 1937, yer ispanya
- Faşist Franco ve yaşanan kanlı bir iç savaş...
- BOMBA! O güne kadar görülmemiş şiddette olan bombalar guernicayı yerle bir etmişti.
- Kasaba 3 gün boyunca yanmıştı.
- BOMBA! Bmbardımanla kasabada büyük bir katliam yaşanmıştır. ..
- BÖMBA! Ölü sayısı 1654, yaralı sayısı 889.
- Ölenler kadın, çocuk ve yaşlılar...
- BOMBA! Franco'nun kendi halkını bombalatması

Canlandırma

7.Etkinlik: Katılımcıların iki gruba ayrılması önce birlerin tablodaki nesnelere donuk imge ile canlandırması istenir. Diğer grubun nesnelere tahmin etmesi ve bu nesnelere neyi çağrıştırdığı üzerine tartışma yapmaları. El çırpması ile tablodaki nesnelere hareket verdirilmesi ikinci el çırpma ses eklemeleri yönergesi verilir. Aynıısını ikinci grup da yapar (Büyük grup tartışması).

8.Etkinlik: Katılımcıların 5 gruba ayrılarak savaşa ilişkin verilen resimlerden birini seçerek canlandırma yapmaları söylenir. İsterlerse sonunda tek cümle ya da sözcük ekleyebilecekleri yönergesi verilir.

9.Etkinlik: Savaştaki bir çocuk resmini göstererek katılımcılardan siz onun yerinde olsaydınız ne hissederdiniz yönergesinin verilmesi ve katılımcıların sıra ile konuşması (Konuşma Halkası).

10.Etkinlik: Katılımcıların 5 gruba ayrılarak savaşta çocukların yaşadıkları ile ilgili bir donuk imge oluşturmaları ve donuk imgeden sonra savaşın çocuklar üzerine olan etkisine ilişkin olarak bir hareket yapmaları ve tek bir sözcük söyleyip tekrar donmaları.

11.Etkinlik: Lider katılımcıların çember olmasını ister. Sonra sırayla 1'den 7'ye kadar saymalarını belirtir. Sonra aynı rakamı ifade edenlerin ikili eş oluşturmalarını söyler. Sonra ikili eşlerden birinin A diğersinin ise B olmasını ifade eder. A'nın bir ülkeye sığınmaya çalışan çocuk, Ahmet olduğunu, B'nin ise Ahmet'in sığınmaya çalıştığı ülkede yaşayan ve o ülkenin vatandaşı olan bir çocuk olduğunu belirtir. Ahmet'in gidecek yeri olmadığını o ülke de kalmak istediğini ancak diğer çocuğun farklı gerekçelerle buna olumsuz yaklaşacağını belirtir. Gruplar hazır olduğunda lider hazırlanmış olduğu metinleri her bir gruba doğaçlaması başlamadan önce okur ve bıraktığı yerden itibaren grubun doğaçlama yaparak olayı tamamlamasını belirtir.

a) “Ahmet denizlere açıldı,
Sanki gökyüzü de Ahmet için açıldı.
Kayıyla bir balık gibi süzülde...
Düşleri aydınlık, gözleri kara kömür
Düşündü merakla, yeni evim nerede acaba?”

Ahmet yeni bir ülkeye vardı. Gece saçlı kız ona selam verdi! Hemen arkadaş oldular. Birlikte oyun oynadılar, güzel yemişler yediler ve aynı dilde şarkı söylediler. Sonra ise “Artık gitme vakti” dedi küçük kız. **“Ama nereye gideceğim? Evim yok ki benim”**

b) “Ahmet yine denizlere açıldı,
Sanki gökyüzü de Ahmet için açıldı.
Düşleri aydınlık, gözleri kara kömür.
Düşündü merakla yeni evim nerede acaba?”

Boğazı olan bir ülkeye vardı Ahmet. Hayran hayran etrafına bakarken balık tutan mavi gözlü bir çocukla tanıştı. Kol kola girip deniz kenarında yürümeye başladılar. Vapurlara el sallayıp martılara ekmek attılar. Sahil de bir banka oturduklarında Ahmet sordu: **“Burası çok güzel, sence bir süre kalabilir miyim?”**

c) “Ahmet yine denizlere açıldı,
Sanki gökyüzü de Ahmet için açıldı,
Kayıyla balık gibi süzülde...
Düşleri aydınlık, gözleri kara kömür.
Düşündü merakla, yeni evim nerede acaba?”

Rengârenk lalelerin ve yel değirmenlerinin olduğu bir ülkeye vardı Ahmet. Balina şeklinde uçurtması olan bir çocukla hemen kaynaştı. Yemyeşil tepelerde koşular; adeta uçurtmayla yarıştılar. Mutluluktan ağzı kulaklarında, sordu Ahmet yine: **“Ne kadar eğlendim! Keşke kalsam seninle her gün beraber uçurtma uçursak.”**

d) “Ahmet yine denizlere açıldı,
Sanki gökyüzü de Ahmet için açıldı,
Kayıyla balık gibi süzülde...
Düşleri aydınlık, gözleri kara kömür.
Düşündü merakla, yeni evim nerede acaba?”

Sokakları çok düzenli bir ülkeye geldi Ahmet. Görkemli, büyük bir kapının önünde altın saçlı bir kız gördü. “Yağmur yağıyor, gel şemsiyenin altına gir,” dedi altın saçlı kız. Birlikte yürümeye başladılar. Yağmurda birikmiş suların üzerinde hopluya hopluya gezdiler. Köşedeki büfeden simite benzeyen çok lezzetli bir yiyecek aldılar. **“Buralar ne güzel, çok isterdim kalabilmeyi,” dedi Ahmet. Yeni arkadaşı elinden tuttu Ahmet’in.**

e) “Ahmet yine denizlere açıldı,
Sanki gökyüzü de Ahmet için açıldı,
Kayığıyla balık gibi süzülde...
Düşleri aydınlık, gözleri kara kömür.
Düşündü merakla, yeni evim nerede acaba?”

Ahmet bu sefer küçük kayığıyla okyanusları aştı. Her yerin bembeyaz karlarla kaplı olduğu bir ülkeye geldi. Pamuk tepelerde bata çıka yürürken kardan adam yapan ponpon şapkalı bir kızla karşılaştı. Birlikte kartopu oynadılar, uzaktan geçen kocaman boynuzlu geyikleri mutlulukla izlediler. **“Burası ne de huzurlu, birazcık daha kalabilir miyim sence?” dedi Ahmet yeni arkadaşına.**

f) “Ahmet yine denizlere açıldı,
Sanki gökyüzü de Ahmet için açıldı,
Kayığıyla balık gibi süzülde...
Düşleri aydınlık, gözleri kara kömür.
Düşündü merakla, yeni evim nerede acaba?”

Heybetli gökdelenleri olan ışıllı parlayan bir ülkeye ulaştı Ahmet. Kulelere bakarken biraz başı döndü. Sakince oturabileceği bir yer ararken güneş saçlı bir çocukla karşılaştı. Birlikte parkı gezdiler, hatta sonra ağaçlardaki sincapları seyrettiler. “Artık evime gitmeliyim geç oldu,” dedi Ahmet’in yeni arkadaşı. **“Benim gidecek bir yerim yok, seninle gelebilir miyim?” diye sordu Ahmet.**

g) “Ahmet yine denizlere açıldı,
Sanki gökyüzü de Ahmet için açıldı,
Kayığıyla balık gibi süzülde...
Düşleri aydınlık, gözleri kara kömür.
Düşündü merakla, yeni evim nerede acaba?”

Uzun süre kürek çektikten sonra, sıcak mı sıcak bir ülkeye yanaştı Ahmet. Palmiyelerin, Hindistan cevizi ağaçlarının ve şipşirin maymunların olduğu kumsal görünce gözleri kamaştı. Kızgın kumların üzerinde seke seke yürürken futbol oynayan bir çocuk gördü. Kıvrıkcık saçlı çocuk topu Ahmet’e attı. İkisi güzel kumsalda saatlerce top oynadı. Yorulup oturduklarında, birlikte tropik meyveler yerken sordu **Ahmet: “Sence burada bana yer var mıdır?”**

ğ) “Ahmet yine denizlere açıldı,
Sanki gökyüzü de Ahmet için açıldı,
Kayığıyla balık gibi süzülde...
Düşleri aydınlık, gözleri kara kömür.
Düşündü merakla, yeni evim nerede acaba?”

Günlerdir yoldaydı Ahmet. Koskocaman bir okyanusu daha aştı. Pespembe kiraz çiçeklerinin açtığı şirin bir ülkeye vardı. Ağaçların arasında sevinçle yürürken kırmızı elbiseli bir kız dikkatini çekti. Küçük kız Ahmet'e gülümsedi, Kağıtlardan yaptığı origamileri gösterdi. Birlikte kelebek, kuğu, ejderha origamileri yaptılar. **“Çok güzel bir gün geçirdim, sence biraz daha kalabilir miyim?”**

Değerlendirme

12.Etkinlik: Bireysel olarak savaşın insanlar ve çocuklar üzerindeki etkisine ilişkin birleşmiş milletlere bir mektup yazmaları istenir.

13.Etkinlik: Bu çalışma savaşa ve göçe ilişkin hangi kavramların onlara çağrıştırdığını 5 grup olarak A4 kâğıtlarına yazmaları istenir.